

Джерела та література

1. Чухно А. Актуальні проблеми стратегії економічного і соціального розвитку на сучасному етапі // Економіка України. – 2004. – №4. – С.15–23.
2. Богиня Д., Волинський Г. Структурна перебудова економіки в умовах глобалізації та інформатизації // Економіка України. – 2003. – №7. – С.19–28.
3. Циба Г.Є. Коригування розвитку національної економіки до сучасних умов глобалізації // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – №4. – С. 30–38.
4. Чухно А. Постіндустріальна економіка: теорія, практика та їх значення для України // Економіка України. – 2001. – №12. – С.49–54.
5. Дорогунцев С., Чижова В. Методологічні проблеми відтворення основного капіталу в трансформаційний період // Економіка України. – 2002. – №12. – С. 29–35.
6. Фащевський М., Чернюк Л. Гоекономічний потенціал розвитку продуктивних сил України // Економіка України. – 2002. – №7. – С. 32–36.
7. Семиноженко В. Технологічні парки України: перший досвід формування інноваційної економіки. // Економіка України. – 2004. – №1. – С.16–21.
8. Гальчинський А., Львовичкін С. Становлення інвестиційної моделі економічного зростання України. // Економіка України. – 2004. – №6. – С.4–11.
9. Нгуен Тхі Хань. Зони високих технологій: світовий досвід та його використання у В'єтнамі. // Економіка України. – 2004. – № 1. – С.73–79.
10. Данилишин Б., Чижова В. Науково-іноваційне забезпечення сталого економічного розвитку України. // Економіка України. – 2004. – №3. – С.4–11.

Іванова М.І.**ПЕРЕВАГИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО ПОКАЗНИКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ КОШТІВ (НА ПРИКЛАДІ ВАТ „ДНІПРОШИНА”)**

Постановка проблеми. У перехідний ринковий період більшість виробничих підприємств, у т. ч. хімічної промисловості, переживають гостру нестачу необхідного обсягу оборотних коштів, що істотно позначається на ефективності їх господарювання. Актуальність проблеми підтверджується і тим, що структура та наявність оборотних коштів зумовлюють стійке фінансове становище, кредитоспроможність, ділову активність та інвестиційну привабливість господарюючого суб'єкта. Своєчасне проведення внутрішнього аудиту ефективності використання оборотних коштів дозволяє виявити слабкі та сильні сторони підприємства, підвищити його конкурентноздатність, ухвалити рішення щодо поліпшення результатів фінансово-господарської діяльності. Підвищення ефективності управління оборотними коштами має позитивне значення як для окремих суб'єктів господарювання, так і для забезпечення налагодженої та стабільної виробничої діяльності промисловості в цілому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Найрозповсюдженим напрямком ефективності використання оборотних коштів є традиційний аналіз абсолютних і відносних показників, до яких відносяться швидкість обертання, коефіцієнт обертання, коефіцієнт завантаження, прибутковість або рентабельність [9, с.181–187], [2, с.148–153], [7, с.56–58], [10, с.36–39], [5, с.87–89]. Окрім авторів підручників, до цих показників удаються як вітчизняні, так і закордонні сучасні вчені-економісти: Абдукарімов І. [1, с.59–60], Єфімова О.В. [4, с. 35], Пан Л.В. [6, с. 97] та інші. Недоліком усіх цих показників є недостатня інформаційність, що стосується абсолютних показників. Тобто проводити зрівняльний аналіз між підприємствами різних галузей, з різним рівнем поточних активів та обсягом виробничої діяльності інколи просто неможливо.

На цьому фоні суттєво відрізняється робота Драгун Л.М, Шевченко В.Ф та Бондаренко О.Л [3, с.12–20], які пропонують використання якісного, кількісного, факторного аналізу й оцінки ефективності використання оборотних коштів на основі критерію ефективності виробництва. За думкою авторів, таке вирішення проблеми забезпечить систематизацію різноманітних підходів, дасть відповідь на запитання, як і наскільки ефективно використовувалися оборотні кошти, які фактори вплинули на цю ефективність, хто винен і що робити. Однак, впровадження цієї моделі потребує використання багатьох показників, більшість з яких немає відображення у звітності підприємства та наявність попереднього підготовчого процесу, що спрямований обчислити коефіцієнти і індекси, якими оперує дана методика. Таким чином проведення зовнішнього аналізу для зрівняння з іншими підприємствами неможливе.

Невирішені питання. Тобто існує актуальна необхідність розробки та впровадження інтегрованого показника ефективності використання оборотних коштів, який би враховував залежність від розміщення оборотних коштів та ризик їх використання; особливості операційного, виробничого та фінансового циклів; давав змогу робити зрівняння з іншими підприємствами; оцінював діяльність підприємства в динаміці.

Постановка задачі. Автор статті спробує розробити такий інтегрований показник та продемонструвати його життєздатність на прикладі аналізу оборотних коштів ВАТ „Дніпрошина”.

Виклад основного матеріалу. Пропонується визначення інтегрованого показника ефективності використання оборотних коштів на підставі розрахунків коефіцієнтів ліквідності, ділової активності, фінансової незалежності та рентабельності (табл. 1). Інтегрований показник ефективності використання оборотних коштів може приймати значення від 0 до 10 (табл. 2). Розмір цього інтегрованого показника може використовуватися поставачальниками, або позичальниками при визначенні рейтингу підприємства та належності до певної категорії ризику повернення боргу, що буде позначатися на умовах його кредитування. Окрім кредиторів, запропонований показник може використовуватися підприємствами для внутрішнього аудиту, з метою виявлення слабких та сильних позицій підприємства.

**ПЕРЕВАГИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО ПОКАЗНИКА ЕФЕКТИВНОСТІ
ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ КОШТІВ (НА ПРИКЛАДІ ВАТ „ДНІПРОШИНА”)**

Застосування інтегрованого показника продемонструємо на прикладі ВАТ „Дніпрошина”, аналіз діяльності якого наведений у табл. 3.

Таблиця 1. Показники, що характеризують ефективність використання оборотних коштів, методика розрахунку та їх вага в інтегрованому показнику

	Назва показника	Розрахунок показника	Достатні значення	Вага
Показники ліквідності (16%)				
C1	Коефіцієнт поточної ліквідності	оборотні активи / поточні зобов'язання	більше 2	8%
C2	Коефіцієнт швидкої ліквідності	оборотні активи – виробничі запаси / поточні зобов'язання	0,7 – 1,0	8%
C3	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	грошові кошти / поточні зобов'язання	0,2 – 0,25	8%
Показники ділової активності (24%)				
C4	Коефіцієнт обертання дебіторської заборгованості	виручка від реалізації / дебіторська заборгованість	↑	8%
C5	Коефіцієнт обертання запасів	виручка від реалізації / виробничі запаси	↑	8%
C6	Коефіцієнт обертання активів	виручка від реалізації / оборотні активи	↑	8%
Показники фінансової незалежності (25%)				
C7	Коефіцієнт фінансової незалежності	валюта балансу / власний капітал	↑	8%
C8	Доля поточних активів, сформованих за рахунок власних коштів	оборотні активи / власний капітал	↑	8%
C9	Співвідношення надходжень на рахунки та обсягу реалізації		↑	9%
Показники рентабельності (27%)				
C10	Рентабельність продажу, %	чистий прибуток / виручка від реалізації	↑	9%
C11	Рентабельність активів, %	чистий прибуток / оборотні активи	↑	9%
C12	Рентабельність капіталу, %	чистий прибуток / власний капітал	↑	9%

Таблиця 2. Групування підприємств за рівнем інтегрованого показника

Інтегрований показник	0 – 1	1 – 2,5	2,5 – 4,5	4,5 – 7	7 – 10
Рейтинг фінансового становища підприємства	Д	Г	В	Б	А

Таблиця 3. Показники, що характеризують ефективність використання оборотних коштів, фінансове становище ВАТ „Дніпрошина” та їх вага в інтегрованому показнику

	Назва показника	2000р.	2001р.	2002р.	2003р.	2004р.	Вага
Показники ліквідності (16%)							
C1	Коефіцієнт поточної ліквідності	0,991	0,830	0,825	0,740	1,397	8%
C2	Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,707	0,441	0,502	0,417	0,867	8%
C3	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,0017	0,0013	0,011	0,0028	0,0229	8%
Показники ділової активності (24%)							
C4	Коефіцієнт обертання дебіторської заборгованості	5,638	21,599	15,906	17,217	13,651	8%
C5	Коефіцієнт обертання запасів	12,412	10,826	9,088	10,654	13,827	8%
C6	Коефіцієнт обертання активів	3,280	4,594	3,355	4,276	4,867	8%
Показники фінансової незалежності (25%)							
C7	Коефіцієнт фінансової незалежності	1,480	1,380	1,429	1,718	1,613	8%
C8	Доля поточних активів, сформованих за рахунок власних коштів	0,505	0,348	0,376	0,578	0,542	8%
C9	Співвідношення надходжень на рахунки та обсягу реалізації	0,103	0,018	0,018	0,018	0,035	9%
Показники рентабельності (27%)							
C10	Рентабельність продажу, %	-3,78	5,10	0,06	0,17	4,93	9%
C11	Рентабельність активів, %	-12,39	23,41	0,20	0,71	23,98	9%
C12	Рентабельність капіталу, %	-6,26	8,15	0,08	0,41	13,00	9%

Аналізуючи дані таблиці 3, ми бачимо, що рекомендоване значення коефіцієнту поточної ліквідності (більше 2 [8, с. 640]) в жоден рік не досягається. Однак, враховуючи особливості діяльності ВАТ „Дніпрошина”, можна стверджувати, що на підприємстві становище поліпшилося і цей показник досяг відмітки 1,397 у 2004р., що на 91,25% вище рівня 2003р. Значення коефіцієнту швидкої ліквідності знаходиться

близько до нормативного значення 0,7–1,0 і лише в 2004р. збільшилося у 2,1 рази, в наслідок чого і потрапило у межі нормативу. Насторожує рівень коефіцієнту абсолютної ліквідності, який менший рекомендованого в 2003р. у 714 разів, а в 2004р. – у 87,4 рази. Це свідчить про відсутність на підприємстві грошових коштів і фінансових вкладень. Основним негативом, що зменшує значення показників, є високий рівень кредиторської заборгованості у поточних зобов'язаннях. Тобто на підприємстві необхідно передивитися політику повернення коштів у напрямку своєчасності. Таким чином, вага коефіцієнту поточної ліквідності дорівнює у 2004 р. 5,6%; коефіцієнту швидкої ліквідності – 8%; коефіцієнту абсолютної ліквідності – 0%.

Аналізуючи показники ділової активності, ми бачимо, що коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості у 2004 р. менший, ніж у 2003 р. Однак його рівень вважається допустимим у 2004р. при урахуванні стабілізації періоду обороту – 22 дні, у зрівнянні з 2003 р. – 18 днів. Збільшився коефіцієнт оборотності виробничих запасів у 2004 р. на 3,3 рази, що на фоні зменшення тривалості обороту сприятливо для ВАТ „Дніпрошина” взагалі. Що ж стосується коефіцієнту оборотності активів, його рівень трошки перебільшує середнє значення 4,07 разів і в 2004р. дорівнює 4,867 рази. Таким чином, вага коефіцієнту оборотності дебіторської заборгованості дорівнює у 2004р. 5%; коефіцієнту оборотності виробничих запасів – 8%; коефіцієнту оборотності активів – 8%.

У 2004 р. на 1 грн. власного капіталу приходилося 1,61 грн. активів. Цей показник дещо менший, ніж у 2003р. (на 6,11%), однак, найвищий з 2000р. Доля поточних активів, що сформована за рахунок власного капіталу у 2004р. залишалась на припустимому рівні і складала 54,2%, що на 3,6% менше, ніж у 2003р. Збільшилося співвідношення надходжень на рахунки та обсягу реалізації майже у 2 рази, що підтверджує хорошу організацію роботи зі споживачами продукції ВАТ „Дніпрошина”. Таким чином, вага коефіцієнту фінансової незалежності дорівнює у 2004р. 7,5%; доля поточних активів, сформованих за рахунок власних коштів – 7,5%; співвідношення надходжень на рахунки та обсягу реалізації – 9%.

Завдяки отриманню високого чистого прибутку у 2004р., всі показники рентабельності значно збільшилися і досягли середньогалузевого рівня. Їх сумарна вага дорівнює 27%.

Таким чином, сумарний інтегрований показник ефективності використання оборотних коштів на ВАТ „Дніпрошина” складає 85,6%, або 8,56, що за рейтингом відносить підприємство до класу А.

Висновки. Перевага використання інтегрованого показника полягає у наступному:

1) завдяки розрахунку показників ліквідності враховується залежність від розміщення оборотних коштів та ризик їх використання. При цьому необхідно звертати увагу на вид господарської діяльності, обсяг виробництва, рівень технології та організації виробництва, термін виробничого циклу, систему постачання товарно-матеріальних цінностей і реалізації продукції та ін.;

2) тривалість обороту, коефіцієнт авантаження оборотних коштів є похідними від показників ділової активності. Тобто включання до інтегрованого показника ефективності використання оборотних коштів коефіцієнтів оборотності, ми маємо змогу врахувати особливості операційного, виробничого та фінансового циклів;

3) показники фінансової незалежності враховують особливості організації усього підприємства взагалі та оборотних коштів зокрема;

4) використання показників рентабельності робить аналіз більш інформативним і дає змогу зрівняння з підприємствами, які працюють у різних галузях промисловості, мають різну форму власності та розмір, відрізняються обсягом прибутку та активів, що задіяні у фінансово-господарській діяльності;

5) і, нарешті, інтегрований показник дає можливість оцінювати діяльність підприємства в динаміці. Тобто, вирішується головна проблема усіх загальноприйнятих показників – недосконалість статичних розрахунків, на підставі яких неможливо робити обґрунтовані висновки стосовно поліпшення чи погіршення фінансово-економічного становища підприємства.

Таким чином, інтегрований коефіцієнт ефективності використання оборотних коштів пропонується до використання та проведення внутрішнього аудиту підприємствами усіх форм власності, не залежно від роду діяльності та зовнішнього аналізу при наданні або отриманні позики.

Перспективи пошуків. Подальші можливості вдосконалення цієї методики полягають у побудові матриці еталонних показників умовного року. Цей набір може бути гіпотетичним. Еталонні значення повинні вибиратися як найкращі по кожному показнику за період, що аналізується. Прагнення кожного підприємства – фактичні значення довести до еталонних. Це дозволить виявити найбільші відхилення показників за окремими критеріями, які повинні стати об'єктом першочергової уваги при розробці стратегічних планів розвитку.

Джерела та література

1. Абдукаримов И. Менеджеру об оборотных средствах предприятия // Рынок, деньги и кредит. – 1999. – №9. – С. 59–63.
2. Буяковский В.В. Финансы предприятий. – Днепропетровск.: Пороги, 1998. – 264 с.
3. Драгун Л.М., Шевченко В.Ф., Бондаренко О.Л. Удосконалення аналізу ефективності використання обігових коштів підприємства // Фінанси України. – 1998. – №12. – С. 12–20.
4. Ефимова О.В. Анализ оборачиваемости средств коммерческого предприятия // Бухгалтерский учет. – 1994 – №9 – С. 35–41.
5. Зятковський І.В. Фінанси підприємств: Навч. посіб. – Тернопіль.: Економічна думка, 1999. – 248 с.
6. Пан Л.В. Управління обіговими коштами підприємницьких структур // Фінанси України – 2000. – №6. – С. 96-98.
7. Продіус І.П., Філіпова С.В., Граменицька І.В. Економіка виробництва. – Одеса: Астропринт, 1999. –

**ПЕРЕВАГИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО ПОКАЗНИКА ЕФЕКТИВНОСТІ
ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ КОШТІВ (НА ПРИКЛАДІ ВАТ „ДНІПРОШИНА”)**

164 с.

8. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: 4-е изд., перераб. и доп. – Минск: ООО „Новое знание”, 2000. – 688 с.
9. Фінанси підприємств: Підручник / За ред. А.М. Поддєрьогіна. – К.: КНЕУ, 1999. – 460 с.
10. Экономика предприятия: Уч. пособ. / Под ред. Л.Г. Мельника. – Сумы: Университетская книга, 2000. – 200 с.

Показники, які характеризують ефективність використання оборотних коштів, фінансове становище ВАТ „Дніпрошина” та їх вага в інтегрованому показнику

	Назва показника	Розрахунок показника	2000р.	2001р.	2002р.	2003р.	2004р.	Вага показника
Показники ліквідності (16%)								
C1	Коефіцієнт поточної ліквідності	$K_{пл} = \frac{ГК + ГПП + ДДЗ + ВВ}{ПЗ}$	0,991	0,830	0,825	0,740	1,397	8%
C2	Коефіцієнт швидкої ліквідності	$K_{шл} = \frac{ГК + ГПП + ДД}{ПЗ}$	0,707	0,441	0,502	0,417	0,867	8%
C3	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$K_{ал} = \frac{ГК}{ПЗ}$	0,0017	0,0013	0,011	0,0028	0,02287	8%
Показники ділової активності (24%)								
C4	Коефіцієнт обертання дебіторської заборгованості	$K_{одз} = \frac{РП}{ДЗ}, (2.16)$	5,638	21,599	15,906	17,217	13,651	8%
C5	Коефіцієнт обертання запасів	$K_{омз} = \frac{РП}{ВЗ}, (2.17)$	12,412	10,826	9,088	10,654	13,827	8%
C6	Коефіцієнт обертання активів	$K_{ооа} = \frac{РП}{ОА}, (2.18)$	3,280	4,594	3,355	4,276	4,867	8%
Показники фінансової незалежності (25%)								
C7	Коефіцієнт фінансової незалежності	$K_{фн} = \frac{А}{ВК}, (2.19)$ де А – сума активів; ВК – сума власного капіталу	1,480	1,380	1,429	1,718	1,613	8%
C8	Доля поточних активів, сформованих за рахунок власних коштів	$K_{вк} = \frac{ОА}{ВК}, (2.20)$	0,505	0,348	0,376	0,578	0,542	8%
C9	Співвідношення надходжень на рахунки та обсягу реалізації		0,103	0,018	0,018	0,018	0,035	9%
Показники рентабельності (27%)								
C10	Рентабельність продажу, %	$P_n = \frac{ЧП}{РП}, (2.21)$	-3,78	5,10	0,06	0,17	4,93	9%
	Рентабельність активів, %	$P_n = \frac{ЧП}{ОА}, (2.22)$	-12,39	23,41	0,20	0,71	23,98	9%
C12,+	Рентабельність капіталу, %	$P_n = \frac{ЧП}{ВК}, (2.23)$	-6,26	8,15	0,08	0,41	13,00	9%